

LITERATURA U KOJOJ JE SVATKO PRIMAO I DAVAO (UZ ZBIRKU *MIRAKULI SLAVNE DEVE MARIE*, SENJ 1507/1508. GOD.)

Ako prihvatimo Curtiusovu spoznaju »da je evropska literatura, smislena cjelina', koja se uklanja pogledu ako biva raskomadana«,¹ a trebali bismo je prihvatiti, onda je ova spoznaja posebice važna za njezin srednjovjekovni dio. Evropska književnost srednjega vijeka svoje zajedništvo duguje zajedničkom antičkom izvoru i latinskom jeziku, koji je glavni nosilac i posrednik evropskog duhovnog jedinstva. Bez latinske književnosti, koja će daleko nadživjeti i kraj književnog srednjovjekovlja, nije moguće proučavati ni pojmiti evropske književnosti srednjega vijeka na pučkim jezicima.

Jedan od lijepih primjera evropskoga duhovnog i književnog zajedništva je i literatura Marijinih čudesa ili mirakula. Ovaj toliko bogat i bizaran literarni žanr srednjega vijeka, i vjerojatno najlirskiji izraz kršćanske vjere srednjega vijeka uopće, potvrđuje ovo zajedništvo kroz cijelu svoju povijest. Sudeći po prvim danas sačuvanim tekstovima na Zapadu u djelima Grgura Tourskog, franačkog povjesničara i teološkog pisca iz 6. stoljeća, Marijina legenda seže u stoljeća velikih crkvenih učitelja i kršćanskih mislilaca, utemeljitelja srednjovjekovlja. Pročvat prave književne vrste doživjet će Marijina legenda od 12. do 15. stoljeća. Na početku ovog razdoblja stvaraju se veće latinske zbirke Marijinih mirakula, koje se odmah zatim pretaču u zbirke na glavnim pučkim jezicima Zapadne Evrope, da bi se uskoro zatim prevodile i s jednog pučkog jezika u drugi. Prva faza ima svoj vrhunac u 13. stoljeću, zlatnom stoljeću Marijine legende.

Od 11. do 13. stoljeća najjače se razvio Marijin kult, kao što još očitije od marijinske književnosti pokazuje povijest liturgije i kršćanske umjetnosti. Četnaesto i, još znatnije, 15. stoljeće daje već epigonsku Marijinu legendu. Kroz cijelo ovo razdoblje i latinski tekstovi i tekstovi na pučkim jezicima međusobno se posuđuju, prevode ili prepisuju. Bezbrojne se teme i motivi isprepliću, prerađuju i mijenjaju, umnažaju ili spajanjem gube. Često se legende prilagođuju pojedinoj sredini i njezinu ukusu, dobivaju s vremenom i lokalna obilježja, ali duh i poruka ovih priča ostaju kroz sve verzije isti. Tako je Marijina legenda ostala uvijek evropska legenda. *Židovski dječak iz Bourgesa* ostao je uvijek dječak iz Bourgesa, kao što je i *Klerik iz Pise* osvojio sve

¹ Ernst Robert Curtius, *Evropska književnost i latinsko srednjovjekovlje*. Zagreb 1971, str. 21.

evropske ljubitelje Marijine legende kao Marijin poklonik iz Pise. Ali, kada su se i ovakvi lokaliteti mijenjali iz engleske verzije u francusku, iz francuske verzije u njemačku, španjolsku ili talijansku, ova literatura, u kojoj se gdje-što osjeti i pokoji utjecaj poganskog porijekla, u kojoj čitamo i tekstove orijentalnog izvora, ostaje uvijek jedan od čuvara evropskoga duhovnog i književnog jedinstva. Takva je ostala Marijina legenda i u kasnijim stoljećima, kada je s manjom popularnošću i s ugašenom ljepotom produžila srednjovjekovlje do u 18. stoljeće, a i dalje; takva je i u modernim literarnim obradama, u kojima su se od 17. stoljeća pa do danas okušala i mnoga slavna imena evropske književnosti. Tako je osjeća i naše 20. stoljeće, koje je srednjovjekovnu *la Sacristine*, prekrasnu legendu o svjetovnoj ljubavi lijepe redovnice, Marijine poklonice, postavilo na modernu pozornicu, komponiralo o njoj opere i snimilo filmove.

U literaturi Marijinih čudesa svatko je primao i davao. Francuska i engleska književnost dale su najviše. Prema Španjolskoj i Italiji slile su sve blago i ljepotu Marijine legende. Španjolska i Italija svojim temama ili novim verzijama zračile su zauzvrat i dalje. Utjecaji i protuutjecaji tekli su gotovo istodobno. Zajednički sadržaji i motivi ulijevaju se u sve književnosti Zapadne Evrope. Osim spomenutih prednosti, vjerojatno bi bio promašaj ijednoj evropskoj književnosti dati izrazit primat.

Hrvatskoj književnosti dala je Marijinu legendu talijanska književnost. Neke tekstove zahvaljujemo i latinskoj književnosti, ali je glavnu posredničku ulogu između zapadnoevropskih tekstova i hrvatskih redakcija, bez dvojbe, odigrala legenda na talijanskom jeziku.

Senjska zbirka Marijinih čudesa, o kojoj želimo ovdje govoriti, nije prva pojava ovih tekstova u hrvatskoj književnosti. Prva Marijina čudesa nalazimo u Ivančićevu zborniku, glagoljskom spomeniku s kraja 14. ili iz prve polovice 15. stoljeća. Sudeći po njihovoj tematskoj i literarnoj zrelosti, može se pretpostaviti da ni ona nisu prvi tekst ove književne vrste u hrvatskoj književnosti, ali su njezin prvi svjedok koji nam je danas poznat. Tako je Marijina legenda stigla u hrvatsku književnost kasnije nego u druge evropske književnosti, ali još uvijek u doba njezine goleme popularnosti na svim pučkim jezicima Zapadne Evrope. Zbirka sadrži 19 tekstova, od kojih samo 16 držim pravim Marijinim čudesima. Prvijenac hrvatske Marijine legende izvanredno je tematski zanimljiv, a i literarno vrijedan.²

Glagoljski Petrisov zbornik iz god. 1468. ima 5 (6) tekstova sa čudom Marijinim. Ljepotom tema ova je zbirčica malo remek-djelo Marijine legende u hrvatskoj književnosti.³

Iz glagoljske tiskare u Senju, koja je djeolvala od god. 1494. do 1508, izišlo je, koliko je do nas došlo, sedam izdanja, među kojima i djelo *Mirakuli slavne d(e)ve Marie*. Među liturgijskim, teološkim i moralno-didaktičkim djelima senjske tiskare ovo je knjiga najznatnije literarne nakane i dometa. Sačuvala se u tri primjerka, koji se danas čuvaju u Knjižnici Jugoslavenske akademije u Zagrebu. Ni jedan primjerak, na žalost, nije potpun. Najpotpuniji je tzv. »akademijski« primjerak, kako ga je nazvao Rudolf Strohal, koji je po

² Ivanka Petrović, Bogorodličina čudesa u Ivančićevu zborniku, hrvatskoglagoljskom spomeniku 14/15. st. Radovi Staroslavenskog instituta 7, Zagreb 1972, str. 123—210.

³ Nabrajamo samo zbirke ili znatnije skupine Marijinih čudesa prlje senjske zbirke.

njemu izdao svoje latiničko izdanje senjskih mirakula, a koji ja nazivam primjerkom A. Drugi ili B primjerak u Knjižnici Akademije nekada je pripadao Ivanu Milčetiću. Milčetićeve primjerak vrlo je manjkav, tako da mu nedostaje 41 prednji list. Od velikoga je značenja, međutim, da je ovaj primjerak svojim posljednjim listom sačuvao jedan list više od primjerka A, okrnjenog na kraju, pa tako on jedini čuva završetak posljednjeg mirakula i eksplicit: »Ovdi se svršuju mirakuli. slavně děvě marie matere ishvě. Aměň«. I Milčetićeve primjerku, međutim, nedostaje kolofon s podacima o mjestu i vremenu tiskanja, pa se ne može pouzdano reći kada su *Mirakuli* tiskani. U znatnosti se drži da su objavljeni potkraj djelovanja senjske tiskare — 1507. ili godine 1508. Može se pretpostaviti i to da je djelo imalo osim kolofona i tablicu s naslovima svih mirakula, kao što to imaju izdanja njegova predloška. Treći primjerak senjske knjižice, čuvan u Knjižnici Akademije, koji sam nazvala primjerkom C, nije nipošto Brčićev primjerak, kako bi se možda pomislilo, budući da je Brčićev primjerak uz »akademijski« i Milčetićeve još jedini spominjani primjerak u literaturi. Brčićev je primjerak bio dosta dobro sačuvan, dok je primjerak C vrlo manjkav, pa sadrži samo 37 listova iz prednjeg dijela knjižice. Moja ispitivanja pokazuju, a u pojediniosti ne mogu ovdje ulaziti, da su primjerak C i primjerak B ili Milčetićeve primjerak zapravo prednji i zadnji dio istog egzemplara senjskih mirakula. U tom slučaju u Knjižnici Akademije čuvaju se samo dva, a ne, kao što se do sada držalo, tri primjerka senjske knjižice. Pokušala sam sastaviti idealni primjerak ovoga značajnog djela prema ovim primjercima koje danas imamo. Ostavivši po strani mogući kolofon i možda još koji list na kraju djela, senjska zbirka Marijinih čudesa imala je 79 listova. Od ovih listova nedostaju nam danas listovi 25. i 73. Zbog gubitka 25. lista nepotpuni su mirakuli br. 16 i 17 (sačuvao se samo početak 16. mirakula i svršetak 17. mirakula), a zbog gubitka 73. lista izgubljen je završetak 58. (tj. 57) i početak 59. (tj. 58) mirakula. Ovaj manjak ne možemo nadoknaditi ako se ne nađe koji novi primjerak djela.

Senjska zbirka Marijinih čudesa zapravo je jedina hrvatska zbirka ovih tekstova koja je privukla znatniju pažnju naših znanstvenika. Ostali tekstovi, osim nešto dubljeg interesa Milčetićeve za zbirku u Ivančičevu zborniku, donedavno nisu proučavani. Prvi je na senjsku knjižicu upozorio Ivan Brčić.⁴ Uskoro je Ivan Milčetić našao novi primjerak senjske zbirke, mnogo defektniji od Brčićeva, ali je o djelu dao mnogo značajnije podatke. U raspravi, koja obuhvaća i opis Ivančičeva zbornika i »Spovidi općene«, također senjskog izdanja, autor je još godine 1890. objavio naslove čudesa od br. 34—62.⁵ To je mogao biti poticaj kasnijim proučavateljima, kao i loše i nekritično, ali ipak latiničko izdanje glagoljske zbirke Rudolfa Strohal.⁶ Ispitivanja ove zbirke kreću se samo oko traganja za njezinim izvorom. Prve rezultate dali su samo Pavle Popović i Svetislav Stefanović, jer je Ivan Milčetić, ustvrdivši da su senjski mirakuli i mirakuli u Ivančičevu zborniku imali »isto vrelo«,⁷ kako sam to pokazala u svojoj studiji o zbirci u Ivančičevu zborniku,⁸ bio na kri-

⁴ Ivan Brčić, Njnekoliko staroslavenskih i hrvatskih knjiga što pisanih, što tiskanih glagolicom kojim se u skorašnje doba u trag ušlo. Rad JAZU, knj. LIX, Zagreb 1881, str. 169.

⁵ Ivan Milčetić, Prilozi za literaturu hrvatskih glagoljskih spomenika. Starine JAZU, knj. XXIII, Zagreb 1890, str. 39—153.

⁶ Rudolf Strohal, Mirakuli ili čudesa. Zagreb 1917.

⁷ Ivan Milčetić, o. c.

⁸ Ivanka Petrović, o. c.

vom putu. Pavle Popović je prvi upozorio da je senjska zbirka mirakula prevedena s talijanskog djela *Miraculi dela gloriosa verzene Maria*, tiskanoga prvi put u Vičenci god. 1475.⁹ Svetislav Stefanović, koji je imao mnogo više, ali još uvijek nedovoljno podataka, pa i netočnih, o izdanjima ove talijanske zbirke, prebrzo je zaključio na temelju usporedbe naslova naših i talijanskih mirakula i svega nekoliko stranica teksta da je prijevod senjske zbirke nastao prema izdanju *Miraculi de la gloriosa vergene Maria*, tiskanom u Trevisu god. 1479.¹⁰

Iako je Marijina legenda svoje zlatno doba proživjela u rukopisima, pronalazak tiskarske vještine donio je novu, veliku popularnost ovoj književnoj vrsti. Doduše, već smo u drugoj polovici 15. stoljeća i u literaturi Marijinih čudesa ne može se dogoditi više ništa novo. Nove se teme više ne rađaju, ali će na tiskanim stranicama još jedanput, ovaj put pred mnogo širom publikom, zasjati sva ljepota srednjovjekovne legende. Objavljuju se sva slavna djela evropske Marijine legende na latinskom i pučkim jezicima. I moderno literarno doba ima razloga da se začudi nad takvim fenomenima kao što su *Legenda aurea* i njezin autor Jacobus a Voragine, Caesarius od Heisterbacha ili Vincentius Bellovacensis (Vincent de Beauvais), svi velikani latinske literature 13. stoljeća, koji će zabilježiti ogromne tiskarske uspjehe. Ne mnogo manju slavu u tiskanim izdanjima doživjet će i neke zbirke Marijinih čudesa na pučkim jezicima, iako su neku prednost imale latinske zbirke. Jer latinske zbirke Marijinih čudesa tiskale su se u cijeloj Evropi i za cijelu Evropu, dok su se zbirke na pučkim jezicima tiskale u određenoj zemlji za njezinu publiku.

Time nas još više čudi fenomen talijanske zbirke *Miracoli della gloriosa Vergine Maria*, koje je jedna redakcija poslužila kao predložak senjskoj zbirci Marijinih mirakula. Ona nije u naslovu imala slavno ime Gautier de Coincy kao *Miracles Nostre Dames*, najznačajnija i najpopularnija francuska zbirka ovih tekstova, koja broji 30000 stihova, a ipak se mogla popularnošću mjeriti i s takvim zbirkama Marijinih čudesa na pučkim jezicima. Bila je anonimna, često puta i vrlo skromno opremljena i umjesto imena slavnog autora na prvoj je stranici kao jedinu preporuku nosila uvijek isti početak uvijek istog Marijina mirakula: »Era uno cavaliere molto ricco e potente, il quale aveva per usanza ogni anno in certe feste fare grandi spese e conviti a li suoi amici«. Po ovoj je legendi Ezio Levi, prvi i najzaslužniji proučavatelj talijanskih Marijinih mirakula, zbirku nazvao *Il Libro del Cavaliere*.¹¹ Talijanska književnost ima vrlo bogatu rukopisnu književnost Marijinih mirakula. Prvi tekstovi, kako današnje stanje pokazuje, skupljali su se od 13. stoljeća, najprije u male, pa sve veće skupine, a onda su se u 14. i 15. stoljeću slili i u onakve zbirke kao što je zbirka *Duccio di Gano da Pisa*, koja je brojila gotovo 200 mirakula i mnoge druge. *Il Libro del Cavaliere*, najuspješnija zbirka Marijinih čudesa u talijanskoj književnosti, nije, na žalost, u talijanskoj znanosti dostatno proučena. Nije ispitano ni porijeklo, ni sudbina ove zbirke prije njezina blistava puta u tiskanoj knjizi. Ona se, međutim, sigurno oblikovala iz obilne rukopisne građe

⁹ Pavle Popović, Prépovetka o devojci bez ruku. Studija iz srpske i jugoslovenske književnosti. Beograd 1905; Izvor »Mirakula slavne dive Marie«, Nastavnik 17, god. 1906, Beograd 1907, str. 124—127.

¹⁰ Svetislav Stefanović, O nekojim našim čudesima i njihovim izvorima. Prilozi i građa za studije. SKA, Spomenik XCII (drugi razred 71), Beograd 1940.

¹¹ Ezio Levi, *Il Libro dei Cinquanta Miracoli della Vergine*. Bologna 1917.

talijanskih mirakula, sakupljane kroz tri stoljeća, kao i druge veće skupine ili zbirke talijanskih mirakula u 15. stoljeću. Na to navodi i činjenica da je ovo djelo prije tiska imalo nekoliko rukopisa, kao što pokazuju Ezio Levi¹² i Mary Vincentine Gripkey,¹³ najvredniji proučavatelji talijanskih Marijinih mirakula. Sjajna sudbina ovog fenomen-izdanja u literaturi Marijinih mirakula započinje vičentinskim izdanjem *Miraculi dela gloriosa verzene Maria*, koje je tiskao Leonardo (Achates) da Basilea god. 1475. Ezio Levi je od prvog izdanja iz 1475. pa do god. 1515. poznavao tridesetak izdanja ovoga djela.¹⁴ Moja istraživanja znatno povećavaju ovaj broj. Sudeći po brojnim izdanjima, djelo je bilo još vrlo popularno i u prvoj polovici 16. stoljeća, ali i kasnije. Moderna izdanja doživjelo je u 19.¹⁵ i 20. stoljeću, među kojima je dobro Misciattellijevo izdanje *Miracoli della Gloriosa Vergine Maria*, Milano 1929, posljednje ili jedno od posljednjih.¹⁶

Zbirka *Il Libro del Cavaliere* imala je više redakcija. Pavle Popović je pretpostavljao da je hrvatskom djelu kao predložak poslužilo vičentinsko izdanje iz godine 1475.¹⁷ Svetislav Stefanović je tvrdio da je našao njegov predložak u treviškom izdanju iz godine 1479, imajući u ruci samo naslove talijanskih mirakula i tekst dvaju čuda.¹⁸ Međutim, problemi oko talijanske zbirke *Il Libro del Cavaliere* i njezinih redakcija mnogo su zamršeniji nego što je mislio i znao ovaj autor, pa još čekaju svoga proučavatelja i u talijanskoj znanosti. Zato sam na temelju detaljne usporedbe teksta senjske zbirke mirakula i teksta velikog broja inkunabula talijanske zbirke, pa i izdanja iz 16. st. došla do potpuno drugih rezultata, koje u okviru ovako kratkog članka ne mogu iznositi.¹⁹

Tako je hrvatska književnost, koja je mnogo prije god. 1507. ušla u ovu literaturu u kojoj je svatko primao i davao, senjskom glagoljskom zbirkom *Mirakuli slavne deve Marie* primila svoj najkrupniji dio. Na žalost, hrvatska književnost, koja, doduše, nije posve pasivno prihvaćala evropsku Marijinu legendu, nije svojim verzijama zračila dalje kao druge evropske književnosti. Osim odjeka u usmenoj književnosti, nemamo potvrda njezinih drugih utjecaja i protuutjecaja. Južni i Istočni Slaveni dobili su literaturu Marijinih čudesa vrlo kasno. Ona je k njima stigla iz zapadnoevropskih književnosti preko grčke zbirke Agapija Landosa Krećanina, tiskane prvi put u Veneciji god. 1641. Kao što usporedbe tekstova pokazuju, nekim grčkim tekstovima u Agapijevoj zbirci poslužile su kao predložak legende iz talijanske zbirke *Il Libro del Cavaliere*.

Senjski prevodilac preveo je izabranu redakciju talijanske zbirke, osim neznatnih pojedinosti, vrlo vjerno. Time je često izložio svoj tekst jezičnim i stilskim nezgrapnostima pod utjecajem talijanskog predloška, kao i mom zaključku da su naše starije legende u Ivančićevu i Petrisovu zborniku literarno vrednije, ali je u hrvatsku književnost primio autentično blago evropske Marijine legende. Senjska zbirka sadrži 61 legendu, a među njima najljepše

¹² Ezio Levi, o. c.

¹³ Mary Vincentine Gripkey, *Mary Legends in Italian Manuscripts in the Major Libraries of Italy*. Mediaeval Studies, vol. XIV–XV, Toronto 1952–1953.

¹⁴ Ezio Levi, o. c.

¹⁵ *Li Miracoli della Madonna*. Parma 1841. *Li Miracoli della Madonna*. Urbino 1855.

¹⁶ Piero Misciattelli, *Miracoli della Gloriosa Vergine Maria*. Milano 1929.

¹⁷ Pavle Popović, o. c.

¹⁸ Svetislav Stefanović, o. c.

¹⁹ O senjskoj zbirci Marijinih mirakula napisala sam opširnu studiju, koja je dio moje doktorske disertacije »Marijina čudesa u hrvatskim glagoljskim zbirkama do kraja 16. stoljeća.«

i najpoznatije teme ove književnosti. Mnoge one teme koje je evropska mašta, potaknuta i grčkim i orijentalnim temama, od početka kršćanstva stvarala, skupljala i taložila, pretočio je senjski prevodilac posredstvom talijanske književnosti u glagoljska slova malene hrvatske knjižice. Da počnemo od Teofila, najslavnijega Marijina mirakula, Fausta srednjeg vijeka, koji je izišao iz grčke književnosti i osvojio sve pisce ovih tekstova na Zapadu, te postao tema i prvoga dramatiziranog Marijina mirakula slavnoga pariškog truvera iz 13. stoljeća Rutebeufa. Legendu o Teofilu nisu obradile dvije starije hrvatske zbirke, kao ni legendu koju smo u našoj književnosti nazvali *Djevojka bez ruku*, dok je u svjetskoj književnosti poznata kao *la Manekine* po istoimenom romanu u stihovima Philippea de Remija sire de Beaumanoira, pravnika i jednog od najslavnijih pisaca francuskoga srednjeg vijeka (13. st.). Uzalud bismo tražili Marijin mirakul s maštovitijim verzijama od ovoga, a na čelu evropske mašte o nesretnoj sudbini lijepe *la Manekine* stoji, čini se, engleska književnost. Zbirka sadrži i najljepše Marijine legende o grešnim i neukim klericima, među kojima *Klerika iz Chartresa* (kao i Ivančičev zbornik), legendu o neukom monahu, koji nije mogao ništa više naučiti osim »Zdravo Marijo« i legendu o svećeniku koji nije znao nijednu misu osim mise Marijine. Posljednja legenda, koju je već imao Petrisov zbornik, imala je najljepše verzije u engleskoj književnosti, u kojima se pojavljuje Thomas Becket, kanterberijski nadbiskup i mučenik. Senjska zbirka mirakula sadrži i tri najljepše Marijine legende o redovnicama, Marijinim poklonicama: slavni mirakul o redovnici koja je zaniжела, koji je obišao cijelu Evropu, a našao se i među slavnim francuskim mirakulima-dramama *Miracles de Nostre Dame par personnages* iz 14. stoljeća. Ovu je legendu dao hrvatskoj književnosti već Ivančičev zbornik, dok se poetična *la Sacristine* u senjskoj zbirci mirakula pojavila prvi put. Nitko se ne bi mogao pohvaliti da je izbrojio sve verzije i obrade ove prelijepe legende u evropskoj srednjovjekovnoj književnosti, a ni u modernim literarnim obradama, u kojima ima prednost pred svim drugim Marijinim legendama. I na kraju, nadasve lijepa legenda, koju sam nazvala *Djevojka bez očiju*, legenda o redovnici, izabranici engleskog kralja Ričarda, koja je iskopala svoje oči da bi sačuvala djevičanstvo zavjetovano Mariji. Talijanska i senjska zbirka ispričale su nam ovu legendu čak u dvije njezine osnovne verzije, od kojih kraću verziju ima i Petrisov zbornik. Da spomenemo još legendu o papi Leonu, o pobožnom dječaćiću iz Lombardije, o slikaru koji je slikao Mariju s velikom ljubavlju, jednu verziju legende o Ebbu i tolike, tolike druge, te, na kraju, prvu legendu talijanske i senjske zbirke o osiromašenom vitezu, koji je obećao đavlu ženu da bi povratio bogatstvo, legendu koja je već zbog zbirke *Il Libro del Cavaliere* bila najčešća i najpopularnija sigurno u talijanskoj književnosti.

Po obilju lijepih tema senjska glagoljska zbirka Marijinih čudesa najznačajniji je predstavnik ove književne vrste u hrvatskoj književnosti. Ona je i njezin posljednji autentični predstavnik.

R É S U M É

UNE LITTÉRATURE OÙ CHACUN A PUISÉ ET CHACUN A AJOUTÉ

(En complément au recueil *Les Miracles de la glorieuse Vierge Marie, Senj, année 1507/1508*)

de IVANKA PETROVIĆ

La connaissance de Robert Curtius sur l'unité et l'indivisibilité de la littérature européenne possède dans les miracles de la Sainte Vierge une des plus belles confirmations pour la littérature européenne médiévale. Ce genre médiéval si riche et si bizarre qui avait vécu son époque flamboyante du 12e au 15e siècle, confirme une communauté spirituelle et littéraire européenne à travers toute son histoire. La légende de Marie reste une légende européenne même à son déclin, quand elle a prolongé le Moyen-Age jusqu'au 18e siècle avec une popularité restreinte et une beauté éteinte. Elle garde cette physionomie aussi dans les interprétations littéraires modernes, auxquelles, depuis le 17e siècle, beaucoup de noms célèbres de la littérature européenne ont contribué. Le 20e siècle la ressent de la même manière, ce même siècle qui a monté sur la scène moderne *la Sacristine*, magnifique légende médiévale qui traite l'amour profane de la belle religieuse, adoratrice de Marie et en a composé un opéra et tourné des films.

Dans la littérature sur les miracles de Marie chacun a puisé et chacun a ajouté. La littérature italienne a donné à la littérature croate la légende de Marie (ainsi que la littérature latine quelques textes) et elle a joué ainsi le rôle d'intermédiaire entre les textes appartenant à la littérature de l'Europe occidentale et les rédactions croates. La littérature croate est entrée dans cette littérature à la fin du 14e ou au commencement du 15e siècle (la collection dans le code d'Ivančić 14e/15e siècle et la collection dans le code de Petris de l'année 1468), mais c'est de la collection glagolitique de Senj *Les Miracles de la glorieuse Vierge Marie* (année 1507/1508) qui se compose de 61 légendes qu'elle a reçu sa plus grande part. Parmi les œuvres liturgiques, théologiques, morales et didactiques appartenant à l'imprimerie de Senj, ce livre possède des intentions et les portées littéraires les plus importantes. Il est la traduction d'une rédaction du recueil italien *Miracoli della gloriosa Vergine Maria*, appelée *Il Libro del Cavaliere* qui a parcouru un chemin brillant dans le premier siècle du livre italien imprimé. D'après le nombre d'éditions et la popularité dont il a bénéficié, nous pouvons l'estimer comme un livre exceptionnel dans la littérature italienne et la littérature européenne des miracles de la Sainte Vierge.

Beaucoup de ces thèmes que l'imagination européenne, incitée aussi par des sujets grecs et orientaux, depuis l'apparition du christianisme avait créés, rassemblés et entassés, le traducteur de la ville de Senj a transmis par l'intermédiaire de la littérature italienne dans les lettres glagolitiques du petit livret croate. Ici se trouve la légende de Théophile, celle de Faust médiéval et la célèbre *la Manekine* ou *La fille sans mains*; ensuite les trois plus belles légendes de Marie sur les religieuses: *la Sacristine*, *La fille sans yeux* et *La religieuse coupable*, les légendes sur les clercs coupables et incultes et tant d'autres. Beaucoup de ces thèmes sont entrés dans la littérature croate pour la première fois avec la collection des miracles de Senj.

Par le grand nombre de beaux thèmes, la collection glagolitique des miracles de Senj est le représentant le plus important de ce genre littéraire dans la littérature croate. Cette collection est de même son dernier représentant authentique.

